

Надувана В.*

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ПРИЧИН ДЕМОГРАФІЧНОЇ КРИЗИ В УКРАЇНІ

Демографічній ситуації та її становищу на сьогодні приділяють уваги не лише в Україні, а й по всьому світі. Чисельність населення в Україні різко зменшується за останні роки, за офіційними даними на 1 серпня 2010р. в Україні, за оцінкою, проживало 45 850,9 тис. осіб. Упродовж січня–липня 2010р. чисельність населення зменшилася на 112,0 тис. осіб, або на 4,2 особи у розрахунку на 1000 жителів [1].

Забезпечення сприятливого демографічного розвитку передбачає підвищення якості життя населення на основі інтеграції демографічних цілей у стратегії сталого соціально-економічного розвитку, технології прийняття рішень і розподілу ресурсів на всіх рівнях управління. Особливого значення набувають фактори подолання бідності та захисту навколишнього середовища [2, с. 12].

Аналізом демографічної кризи займаються численні дослідники: Ліанова Е.М, Андрєєв Є.М., Васін С.О., Кваша К.А., Малєва Т.М., Макарова О.В. та ін., які приходять до єдиного висновку - для стабільного демографічного розвитку найважливішими факторами є народжуваність та смертність. Проте падіння народжуваності у сучасному світі можна вважати універсальним процесом, характерним для всіх країн, що переходять як до індустріальної, так і постіндустріальної фази розвитку. Досвід інших країн свідчить, що піднесення добробуту само по собі не впливає на зростання народжуваності.

Першопричиною зниження народжуваності у глобальному масштабі називають трансформацію інституту сім'ї (або інституціональну кризу сім'ї), перехід від традиційної патріархальної сільської сім'ї, до сім'ї міського типу з рисами індивідуалізму, участю у суспільному виробництві, користуванням державною системою соціального захисту. Складовою так званої «кризи традиційної сім'ї» є також зміна ролі жінки у суспільстві, тобто залучення жінки до суспільної праці і менша концентрація на сімейних обов'язках. Меншу кількість дітей у сучасній сім'ї можна розглядати як стратегічний вибір сучасної сім'ї, яка прагне зберегти певний рівень матеріального достатку і забезпечити дітям кращу якість догляду, виховання, освіти [3, с. 4].

Неефективною у вирішенні даного питання виявилась політика грошових виплат при народженні дитини. Широке та беззастережне використання прямого стимулювання народжуваності, на якому зараз ґрунтується вся демографічна політика України, створює ризик збільшення народжуваності переважно серед малозабезпечених і маргінальних верств населення. Це може призвести до низки негативних соціальних наслідків [4, с. 53]. Одноразова допомога виплачується в усіх європейських країнах, крім Нідерландів, Норвегії, Ісландії, Швеції і Монако. Потрібно зауважити, що в Україні ця виплата досить значна за світовими мірками. Загальна сума виплат в Ірландії - 1905 євро. В Люксембурзі - 1740 євро, в Ліхтенштейні сума ближча до української - 1690 дол. США. Словенія - єдина європейська країна, де зазначений вид допомоги (на рівні приблизно 2-х середніх заробітних плат) виплачується виключно дитячими товарами [5].

Ще однією важливою причиною демографічної кризи в Україні є підвищення рівня смертності. Зниження смертності у молодших вікових групах та збереження відносно по-

* студентка 5 курсу спеціальності «міжнародна інформація» Хмельницького національного університету
Науковий керівник: доц. Бондаренко О.І.

стійного рівня смертності осіб, старшого працездатного віку, зумовлюють практично стабільну величину очікуваної тривалості життя при народженні (62 роки у чол. та 74 – у жін.), одночасно приховують загрозливі тенденції зростання смертності у працездатному віці [6, с. 53]. За показником очікуваної тривалості життя при народженні Україна відстає від 27 європейських країн із найнижчими рівнями смертності на 11,2 року, від 25 країн Європейського регіону з більш високими рівнями смертності – на 6,6 року, а від Швейцарії – на 13,1 року. ВООЗ відносить Україну до групи з найвищими в європейському регіоні рівнями смертності – до регіону Європа-С (Білорусь, Естонія, Казахстан, Латвія, Литва, Молдова, Росія, Угорщина, Україна), але і серед цих 9 країн ми пасемо задніх [7, с. 25].

Окрім підвищення рівня смертності та падіння народжуваності ще однією причиною демографічної кризи в Україні є міграційні процеси. Легально за кордоном щороку працевлаштовується близько 50-60 тисяч осіб. За неофіційними даними, цифра сягає мільйонів. На четвертому Всесвітньому форумі українців називалась цифра – сім мільйонів трудових мігрантів. Більшість з них виїжджає за туристичними чи приватними візами, працює без необхідних документів [8].

На сьогодні загальна соціально-демографічна ситуація в Україні характеризується зростаючою тенденцією старіння населення; зниженням народжуваності при відносній стабілізації високого рівня смертності; погіршенням, стану здоров'я нації, в тому числі репродуктивного здоров'я; загостренням проблем сім'ї, материнства, і дитинства; наявністю, значного міграційного відтоку населення, причому переважно в працездатному віці. Всі ці фактори призводять до загального занепаду суспільства та демографічної політики, як пріоритетного напрямку національної безпеки України.

Література

1. Соціально-економічне становище України за січень–серпень 2010 року // <http://ukrstat.gov.ua/>
2. Концепція демографічного розвитку України на 2005–2015 роки // Демографія та соціальна економіка. - №1. – 2005. – с.188
3. Макарова О.В. Демографічна політика: сучасні реалії та перспективи// Демографія та соціальна економіка. - №1. – 2007. – с.220
4. Демографічна політика в Україні: чи варто платити більше? // Міжнародний Центр Перспективних Досліджень
5. Щодо міжнародного досвіду стимулювання народжуваності та основних напрямків його використання в Україні// <http://www.niss.gov.ua/Monitor/Oktober/3.htm>
6. Резерви продовження тривалості життя: демографічні аспекти Рингач Н.О., Шевчук П.Є.// Стратегічні пріоритети. - №1. - 2010. – с. 47 – 54.
7. Лібанова Е.М. Новітні тенденції смертності населення України // Демографія та соціальна економіка. - №1. – 2006. – с.204
8. Корчун М.О. Міграційні процеси в Україні// <http://intkonf.org/korchun-mo-migratsiyini-protsezi-v-ukrayini/>